

**ПРИРОДНИЧІ ЕКСКУРСІЇ У СИСТЕМІ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ ЗА МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ХХ ст.**

of military education]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-p> (Accessed 06 June 2023). [in Ukrainian].

8. Kontseptsia viiskovoi osvity v Ukraini [The concept of military education in Ukraine]. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf> (Accessed 05 June 2023). [in Ukrainian].

9. Medvid, M. & Kryvoruchko, V. (2023). Udoshkoleniia profesiinoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) z okhorony hromadskoho poriadku Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Improvement of professional training of future officers of military units (units) for the protection of public order of the National Guard of Ukraine]. "Youth and market". Monthly scientific-pedagogical journal. Drohobych, Vol. 1 (209). pp. 64–69. [in Ukrainian].

10. Neshchadym, M.I. (2003). Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice]. Kyiv, 852 p. [in Ukrainian].

11. Poliuk, V.S. (2014). Rivni intehratsiinykh protsesiv u systemi vyshchoi viiskovoi osvity [Levels of integration processes in the system of higher military education]. *College of Sciences Proceedings of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukraine"*. Khmelnytskyi, 1 (9). pp. 104–108. [in Ukrainian].

12. Postanova "Pro transformatsiiu systemy u viiskovoi osvity" [Resolution "On the transformation of the military education system"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (Accessed 10 June 2023). [in Ukrainian].

13. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 121/2021 Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku "Pro Stratehii u voiennoi bezpeky Ukrainy" [Decree of the President of Ukraine № 121/2021 On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 "On the Military Security Strategy of Ukraine"]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (Accessed 09 June 2023). [in Ukrainian].

14. Khrupalo, M.M. (2017). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv tyly zasobamy proektnoi diialnosti [Formation of professional competence of future rear-line officers by means of project activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. 20 p. [in Ukrainian].

15. Yakovenko, V.L. (2002). Osnovni kompetentsii ofitsera v konteksti Derzhavnoi prohramy rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy [Basic competencies of an officer in the context of the State Program for the Development of the Armed Forces of Ukraine]. *Military education: collection of science works*. Kyiv, 10. pp. 218–223. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.06.2023

УДК 378.147:373.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287906>

Уляна Борис, кандидат педагогічних наук,
викладач Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

**ПРИРОДНИЧІ ЕКСКУРСІЇ У СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ
ЗА МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ХХ ст.**

У статті проаналізовано розвиток навчальних природничих екскурсій у початковій школі Галичини за міжвоєнного періоду ХХ ст. За результатами вивчення джерельної бази зроблено висновок, що порушена проблема завжди були предметом особливої уваги науковців, педагогів-практиків, методистів, освітніх та громадських діячів Галичини. Автори численних публікацій актуалізували природничі екскурсії (прогульки) як засіб навчання не тільки природознавства, географії, а й практично всіх навчальних предметів, увиразнили вимоги до методики проведення екскурсій, наголосили на їх освітньому, виховному значенні.

Ключові слова: природничі екскурсії; природознавство; географія; початкова школа; методика проведення екскурсій; Галичина; підготовка вчителів до проведення екскурсій.

Літ. 19.

Uliana Borys, Ph.D. (Pedagogy), Lecturer,
Kolomyia Pedagogical Professional
College of the Ivano-Frankivsk Region

**NATURE EXCURSIONS OF THE PRIMARY EDUCATION SYSTEM OF GALICIA
DURING THE INTERWAR DAYS OF THE 20TH CENTURY**

The article analyzes the development of educational nature excursions in an elementary school in Galicia during the interwar period of the 20th century. According to the results of the study of the source base, it was concluded that the raised problem was always the subject of special attention of scientists, practicing teachers, methodologists, educational and public figures of Galicia of the studied period. I. Herasymovych, I. Yushchynshyn, M. Kryviy, D. Malynivskyi, I. Petriv, D. Petriv, Ya. Romanenko and others. actualized nature excursions as a means of teaching not only natural science and geography, but also practically all educational subjects, specified the requirements for the methodology of conducting excursions, emphasized their educational functions, the importance of excursions as a method, form and means of studying the surrounding world, learning about the nature of the native land. It was found that the educational material of natural science programs and textbooks was compiled

ПРИРОДНИЧІ ЕКСКУРСІЇ У СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ ЗА МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ХХ ст.

on the basis of the principle of scientificity, clarity, seasonality and local history. The classification of school excursions is provided. Compilers of methodological recommendations for educational programs in natural science and geography distinguished such types of excursions as a lecture (lesson) in the fresh air, where short-term weather observations take place (planned excursions to an orchard, field, etc.); excursions where natural phenomena are observed, students collect natural material for study in class; excursions to reservoirs, forests, meadows. Considerable attention was paid to the safety of schoolchildren during excursions. In their writings, teachers actualized the possibility of using an integrated approach to organizing and conducting excursions (for example, integrating geography, nature, language, arithmetic, geometry, history), emphasized the environmental protection activities of students during excursions, and emphasized the importance of patriotic education of students by means of excursion activities.

Keywords: nature excursions; natural science; geography; Elementary School; methods of conducting excursions; Galicia; preparation of teachers for field trips.

Постановка проблеми. Актуальність порушеної у статті проблеми зумовлена низкою освітніх, науково-теоретичних, суспільно-політичних чинників. Вони увиразнюються в історико-педагогічній та практичній площинах. Історико-педагогічний вимір актуальності проблеми визначається насамперед потребою ґрунтовного осмислення історії розвитку методичної думки в Галичині у 20–30-х рр. ХХ ст., що була тривалий час маловідома, замовчувана або представлена суб'єктивно. Це передбачає переосмислення закономірностей, принципів, змісту, методів і форм природничої освіти дітей та юнацтва крізь призму з'ясування місця й ролі природничих екскурсій у системі початкової освіти Галичини за міжвоєнної доби ХХ ст.

У національно-державному вимірі актуальність дослідження визначається викликами, зумовленими веденням військових дій, спричинених повномасштабним вторгненням Росії на територію України, перед якими опинилася українська школа та суспільство загалом. Попри об'єктивні і суб'єктивні труднощі, ключовими освітніми пріоритетами є насамперед формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, підготовка їх до самостійного практичного життя, розвиток природничих уявлень та понять, які учні могли б застосувати для розв'язання складних життєвих ситуацій [1]. Історико-педагогічний досвід переконує: навчальні екскурсії належать до основних форм організації освітнього процесу початкової школи, є, окрім іншого, чинником підвищення рівня природничої освіти, пробудження стійкого інтересу до пізнання довкілля, важливою формою навчання і виховання під час формування світогляду юної особистості, зокрема виховання національно-свідомої юної особистості як патріота й громадянина України. Цей аспект особливо є актуальним сьогодні. Велич і красу України можна пізнати не тільки з прочитаних книг, переглянутих фільмів, завдяки ресурсам інтернету, а й спостерігаючи, досліджуючи, подорожуючи нашою Батьківщиною, тому екскурсії повинні стати однією з основних форм вивчення природи та довкілля в освітньому просторі Нової української школи.

Аналіз наукових досліджень. Важливе теоретико-методологічне підґрунтя для дослідження означеної проблеми становлять праці українських науковців

різних періодів (Г. Білавич, С. Гнот, Т. Завгородньої, Г. Лемко, Д. Петрів, С. Русова, Б. Савчук, В. Стинська, Б. Ступарик, С. Сірополко, Т. Смолянюк, Г. Черненко, І. Ющишин та ін.), у яких обґрунтовано окремі аспекти розвитку українського шкільництва в Галичині, теорії і практики природничої освіти, проте природничі екскурсії у системі початкової освіти Галичини цілісно як окрему наукову проблему вчені не досліджували.

Мета статті: проаналізувати методичний здобуток галицьких педагогів щодо організації навчальних природничих екскурсій у початковій школі 1919–1939 рр.

Виклад основного матеріалу. За міжвоєнної доби ХХ ст. у Галичині українська освіта розвивалася у контексті зарубіжного досвіду, європейського освітнього поступу. Українські педагоги використовували багаті напрацювання закордоння. Галицькі освітяни (І. Герасимович, І. Ющишин, М. Кривий, Д. Малинівський, І. Петрів, Д. Петрів, Я. Романенко та ін.) активно обговорювали питання удосконалення природничої освіти, зокрема екскурсій як засобу навчання й виховання, на сторінках тодішніх часописів.

За міжвоєнного періоду (1919–1939) територія Галичини була під владою Польщі. І саме Галичина, як стверджують історики шкільництва (Т. Завгородня, Б. Савчук, С. Сірополко, Б. Ступарик та ін.), була тією частиною України, яка досягла найвищого ступеня національної свідомості. Це і було основною причиною того, що галичани були більш активними в боротьбі за українське шкільництво [3; 10].

Природничі знання молодші школярі опановували під час вивчення географії та природознавства (наук про природу). Галицькі педагоги надавали неабиякого значення екскурсіям (прогулькам) як методу, формі та засобу вивчення довкілля, пізнання природи рідного краю. Важливість застосування екскурсій в освітньому процесі в народних школах обґрунтувала І. Петрів: "Винесім школу на двір! – повинно стати найновішим ключем у шкільному житті. Як неприродно виглядає навчання географії чи природи в мурах тісної шкільної домівки, в лавках над книжкою! Це такий середньовіковий дивогляд і так пахне дяківщиною, що крайня вже пора

зрозуміти, що на навчання цих предметів нема сьогодні місця в класі” [7, 46–51].

За результатами аналізу навчально-методичного забезпечення [8; 9; 11; 12; 13; 16; 17; 18; 19] стверджуємо: матеріал програм та підручників з природознавства було складено на основі принципу науковості, наочності, сезонності та краєзнавства. Так, програма 1919 р. регламентувала такі екскурсії [19]:

у I класі передбачалося щотижнево 2 год лекції та 2 год екскурсій. Восени рекомендували проводити екскурсії задля розпізнавання листя найпоширеніших дерев рідного краю, проведення осінніх спостережень за роботою людей у полі або на городі. Узимку передбачено спостереження за погодою. Навесні рекомендувалося спостерігати за погодою, таненням снігу та льоду, руслом річки, ставком або озером, життям у воді, за тваринним світом.

У II класі передбачалося стільки ж екскурсій, як у I класі, восени програма пропонувала екскурсії до озера або ставка; до лісу, парку, поля, водойми; проведення спостережень за змінами в неживій та живій природі. Узимку рекомендовано провести екскурсію до парку або лісу, спостерігати за пристосуванням дерев і кущів до сезонних змін у природі, виконувати завдання із розпізнавання дерев за корою та гілками, здійснити збір природничого матеріалу до уроку про рослини. Навесні програмою передбачено екскурсії з ознайомлення учнів з природними рослинними угрупованнями (ліс, луки, водойми тощо), спостереження за сезонними змінами, ранньоквітучими рослинами, за стадіями розвитку комах.

Принцип сезонності переважав і в програмі III класу, на проведення екскурсій було відведено 1 год щотижнево. Більшу увагу приділено вивченню живої природи та проведенню спостережень за рослинним та тваринним світом, збором природничого матеріалу до уроків природознавства. У процесі проведення осінніх екскурсій радили вивчати будову листка, спостерігати за зміною його забарвлення та причинами природного явища листопаду. Узимку вивчали сезонні зміни в природі, спостерігали за ними. Навесні вивчали різноманітність рослин у природі.

Це планування зазнало критики науковців, учителів, тому що сумарна кількість відведених на проведення екскурсій становила 60 годин.

Укладачі методичних рекомендацій до програми 1919 р. розрізняли такі типи екскурсій [19]:

I. Лекція (урок) на свіжому повітрі, де відбуваються короточасні спостереження за погодою. Передбачені екскурсії до фруктового саду, у поле тощо.

II. Екскурсії, на яких спостерігають за природними явищами, учні здійснюють збір природничого матеріалу для вивчення в класі.

III. Екскурсії до водойм, лісу, луків. Завдання вчителя – ознайомити учнів з природними угрупованнями.

Неабияка увага приділялася безпеці життєдіяльності школярів під час проведення екскурсій: “Перед поїздкою вчитель повинен добре продумати технічну сторону екскурсії та скласти її програму. Необхідно попередити дітей, скільки триватиме подорож, що брати з собою, як одягатися. Перелік знарядь, які вчитель бере з собою в подорож, такий: аптечка (необхідна для подальшої подорожі), бінокль (для спостереження за птахами), лупа, граблі, карта місцевості, компас і, нарешті, гравюри та зразки, які ми збираємося продемонструвати; сітка, коли справа доходить до лову водних істот, комах” [18].

У праці М. Кривого “Організація природничих прогульок у народній школі” зазначалося, що “прогулька не повинна бути ніколи принагідна. Вона повинна бути виразно, свідомо й доцільно зв’язана з програмою навчання” [4].

Галицькі науковці і вчителі-практики наголошували на необхідності проведення уроків природознавства та географії серед природи, де діти мали змогу спостерігати за сезонними явищами природи, отримувати нові знання про довкілля, зв’язок живої й неживої природи, працю людей, оволодівати практичними вміннями і навичками з охорони природи.

На сторінках тогочасних педагогічних періодичних видань, зокрема часописів “Учительське слово”, “Шлях виховання й навчання”, “Рідна школа” тощо, учителі ділилися досвідом організації екскурсійної діяльності, навчальним плануванням прогульок у природу, наголошували на їх виховному і навчальному значенні [13, 71–75]. Так, Б. Дяковський (В. Dyakowski) рекомендував учителям: “Якщо ви хочете, щоб ваші екскурсії приносили справжню користь, ви повинні ретельно їх планувати, вибрати тематику кожної мандрівки і яку мету ви хочете в ній досягти”. Тому планувати екскурсії варто якомога “тісніше пов’язаними з уроками і між собою, щоб доцільно було скласти їхній план на весь рік, який би становив певне ціле, відповідне курсу навчання, і потім внести до нього деякі зміни, викликані погодними умовами або іншими непередбаченими обставинами” [16].

За результатами вивчення джерельної бази стверджуємо, що тогочасні шкільні прогульки за змістом класифікувалися на: спортивно-відпочинкові, науково-географічні, історичні, природничі, суспільно-побутові, принагідні (відвідини вистав, шкільних свят). І. Юцишин, зокрема, зазначав, що прогульки з навчальними та виховними завданнями посядають чільне місце та мають велике значення в освітньому процесі початкової школи [11; 12; 13]. Цю думку обстоювали й інші галицькі педагоги: М. Макух, М. Кривий, В. Хронович, І. Герасимович, Д. Петрів,

І. Петрів, А. Вівчарук, Д. Малинівський, М. Сабат, Я. Романенко та ін. У статті “Прогульки в народній школі”, опублікованій у часописі “Шлях виховання і навчання” (1934), галицька вчителька І. Петрів описувала методику підготовки вчителя початкових класів до організації екскурсійної діяльності: “1) Поставити собі ясну ціль, чого хоче навчити; 2) Заздалегідь оглянути терен, оглянути на місці всі форми, які там виступають, на котрі треба звернути увагу скорше, а на котрі пізніше, щоби не витворити хаосу, або не дати хибних розумінь; 3) Приготувати всі допомоги, які будуть до даної лекції потрібні, н. пр. компас, годинник, метр, палички, прапорці, рисовники, олівці; 4) Шатро, або навіть харч, якщо прогулька має тривати довше й заповісти дітям, у що мають одягнутися; 5) Означити час і місце збору; 6) Перед виходом у дорогу перевірити чи все в порядку” [7, 46–51]. Ці вимоги є цілком слушними й за умов сьогодення.

У статті “Методика нижчого курсу наук про природу” Б. Дяковський (B. Dyakowski) проаналізував план підготовки та проведення шкільних екскурсій для учнів початкової школи. Алгоритмом підготовки вчителя науковець уважав: “ознайомлення з місцем проведення екскурсій; продумати тему та визначити мету екскурсій; опрацювати питання до теми та скласти завдання до спостереження; ознайомити учнів з темою та метою екскурсій; повідомити учнів про обладнання, яке треба взяти: зошит, олівець, тощо” [16].

Програмами I і II відділів навчання нижчих шкіл зміст навчального матеріалу був побудований за принципом сезонності. Сезонні зміни в природі, природні явища, пов’язані зі змінами пір року, органічно впліталися в кожну з тем курсу “Природознавство” та “Географія” (1919 та 1927 рр.) [18; 19].

У статті “Праця учителя в школі” І. Герасимович слушно зауважував: “Науку природи починаємо вже в I класі легенькими розмовами, добираючи теми з оточення дитини. Однак властива наука починається від природничої прогульки за село чи місто з початком шкільного року... В кожній класі ті природничі прогульки мають широкий засіб відповідно до научних плянів” [2, 38].

У III і IV відділах початкових шкіл природничі уявлення та поняття формувалися у курсі “Географія” та “Науки про природу”. Географія рідного краю, своєї місцевості вивчалася на основі екскурсій, під час яких учні ознайолювалися з елементарними географічними поняттями та термінами. Практичне значення екскурсій розглядалося у можливості застосування таких практичних завдань: розмітка точок на місцевості, вимірювання прямих ділянок на поверхні землі кроками, за допомогою крокоміра чи мірною стрічкою, практичні завдання з гномоном, вправи “Компас”, завдання для орієнтування на місцевості, визначення сторін горизонту, практичні

завдання щодо створення планів місцевості, визначення течії річки, її будови. Програмою рекомендувалося проводити найпростіші метеорологічні спостереження за допомогою візуального “запису” погоди тощо.

Про необхідність проведення екскурсій під час вивчення неживої природи, зокрема вивчення гірських порід, мінералів, у нижчих класах наголошував Б. Дяковський (B. Dyakowski): “...потрібно буде здійснювати екскурсії регіоном і спостерігати за мінералогічним матеріалом, який він представляє, приділяти пильну увагу руйнівній діяльності води в річках і струмках...” [16]. Автор зазначав, що вивчення мінералів потрібно супроводжувати описом зразків, спостереженням, дослідженням їх фізичних властивостей: кольору, блиску, твердості. Важливо звернути увагу учнів на практичне застосування мінералів, по-перше, тому що це пізнавально, а по-друге, тому що вони є основою для експериментів, які учні зможуть провести самостійно. Виготовлення глиняної цегли, розчину, гіпсових зліпків тощо є чудовими темами для практичних завдань, легкими у виконанні та повчальними [16].

Про важливість формування знань учнів початкової школи про основні форми рельєфу під час екскурсій писали І. Петрів, Д. Петрів, І. Ющишин, Б. Дяковський, Д. Малинівський, В. Хронович. Зокрема, Д. Малинівський у публікації “Навчання географії в народній школі”, зазначав: “Доволі трудно познайомити дітей із дозможною будовою землі в тих околицях, де нема гір... Якщо маємо в околиці близько горбок, тоді відбуваємо до нього прогульку й діти пізнають ті явища в природі. Це найгарніший спосіб навчання географії в третьому відділі” [5, 1–23].

Педагог Д. Петрів вказував на доцільність застосування екскурсій під час вивчення води, водойм: ставка, річки, повені тощо [9].

У методичних рекомендаціях до програм початкових шкіл розрізняли два види екскурсій [19; 20]: а) близькі, тобто уроки поза аудиторією в найближчому оточенні; б) далекі, тобто екскурсії до природного середовища, яке не розташоване поблизу школи. Існували відмінності між двома видами екскурсій в організаційному плані. Перший належав до короткотривалих, але частіше застосованих у практиці вчителя; а другий навпаки: довготривалі зрідка використовувалися у навчальному процесі.

Педагоги актуалізували можливість застосування інтегрованого підходу до організації та проведення екскурсій: “Приготування до прогульок повинно обходити учителів інших предметів, бо дуже часто природничі прогульки може містити в собі елементи різних предметів, а тоді осягнемо в навчанні “концентрацію” [4, 236]. І. Петрів, зокрема, стверджувала, що “на кожній прогульці можна получити навчання географії, природи, мови, рахунків, геометрії,

історії”, у публікації “Прогульки в народній школі” авторка навела приклад “одного дня на прогульці”, де вміло інтегровано українську мову, географію, природу, ручні роботи [7].

Особливу увагу дітей під час організації та проведення екскурсій звертали на проблеми охорони природи [14], увиразнювали важливість патріотичного виховання учнів засобами екскурсійної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, питання вивчення природи рідного краю у початковій школі завжди були предметом особливої уваги науковців, педагогів-практиків, методистів, освітніх та громадських діячів Галичини. За міжвоєнної доби (1919–1939) природничим екскурсіям (прогулькам) як засобу навчання не тільки природознавства, а й практично всіх предметів надавали великого значення. Питання організації природничих екскурсій у загальноосвітніх закладах розглядалося комплексно, вони були внесені до навчальних планів початкових шкіл, найбільш поширеними були екскурсії з природознавства і географії (учні вивчали рельєф, місцеві водойми, рослинність, тваринний світ і все те, що характеризувало природно-географічне оточення). У Галичині вітчизняна педагогічна думка досліджуваного періоду розвивалася у контексті європейських освітніх ідей, педагоги краю застосовували інтегрований підхід до вивчення природознавства, де ключове місце відводили екскурсіям; ця форма навчання й виховання була провідною і в системі громадського просвітництва юнацтва та дорослого населення. Подальшого дослідження потребує питання комплексного порівняльного аналізу змісту, методів і форм розвитку природничої освіти в Україні досліджуваного періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борис У. Навчальні екскурсії з природознавства в початковій школі України крізь призму історико-педагогічного дискурсу. *Молодь і ринок*. 2022. № 9 (207). С. 90–95.
2. Герасимович І. Праця учителя в школі. Методичні завваги до навчання в народних школах. Краків : Українське видавництво, 1940. 145 с.
3. Завгородня Т. Теорія і практика навчання в Галичині (1919–1939 роки). Івано-Франківськ, 2007. 392 с.
4. Кривий М. Організація природничих прогульок у народній школі. *Шлях виховання й навчання*. 1931. Ч. 6. С. 234–238.
5. Малинівський Д. Навчання географії в народній школі. *Шлях виховання й навчання. Методика і шкільна практика : Додаток*. 1933. I книжка. С. 1–23.
6. Петрів Д. Методично-дидактичний показчик при навчанні природи в 2-класових народних школах. *Шлях виховання й навчання*. 1932. III книжка. С. 65–80.
7. Петрів І. Прогульки в народній школі. *Шлях виховання й навчання*. 1933. I книжка. С. 46–51.
8. Романенко Я. Другий варіант міністерських програм для I-ої класи народніх шкіл. *Шлях виховання й навчання*. 1932. III книжка. С. 160–163.
9. Романенко Я. Другий варіант міністерських програм для I-ої класи народніх шкіл. *Шлях виховання й навчання*. 1932. IV книжка. С. 228–233.
10. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 pp.). Івано-Франківськ, 1994. 142 с.
11. Ющишин І. Виховне й наукове значення прогульок. Методика і шкільна практика: Додаток до “Учительського слова”. 1938. С. 71–75.
12. Ющишин І. Географія, як предмет навчання й виховання в народніх школах. *Шлях виховання й навчання*. 1933. I книжка. С. 13–25.
13. Ющишин І. Навчання природи в народніх школах. *Шлях виховання й навчання*. 1932. III книжка. С. 139–150.
14. Bykowski L.J. Lwow i okolica jako teren przyrodniczych obserwacji i wycieczek. Warszawa : Książnica-Atlas, 1926. 98 с.
15. Bykowski L.J. Wycieczki szkolne. T. 9. Zamość, 1920. 104 с.
16. Dyakowski B. Zarys metodyki nizszego kursu nauki o przyrodzie. Lwow – Warszawa : Książnica-Atlas, 1925. 145 с.
17. Dyakowski B. Zarys metodyki nizszego kursu nauki o przyrodzie. Lwow – Warszawa : Książnica-Atlas, 1930. 145 с.
18. Petrow D. Metodyka geografji i wzory lekcji. Podręcznik dla nauczyciela. Lwow, 1931. 75 с.
19. Program gimnazjum państwowego: gimnazjum niszsze. W. 7. Warszawa, 1919. 80 с.

REFERENCES

1. Borys, U. (2022). Navchalni ekskursii z pryrodnavstva v pochatkovii shkoli Ukrainy kriz pryзму istoriko-pedahohichnoho dyskursu [Educational excursions in natural science in the primary school of Ukraine through the prism of historical-pedagogical discourse]. *Youth & market*. Vol. 9 (207). pp. 90–95. [in Ukrainian].
2. Herasymovych, I. (1940). Pratsia uchytelia v shkoli. Metodychni zavvagy do navchannia v narodnykh shkolakh [Work of a teacher at school. Methodological notes on education in folk schools]. Krakiv, 145 p. [in Ukrainian].
3. Zavhorodnia, T. (2007). Teoriia i praktyka navchannia v Halychyni (1919–1939 roky) [Theory and practice of education in Galicia (1919–1939)]. Ivano-Frankivsk, 392 p. [in Ukrainian].
4. Kryvyi, M. (1931). Orhanizatsiia pryrodnychkh prohulok u narodnii shkoli [Organization of nature walks in the folk school]. *Path of education and training*. Vol. 6. pp. 234–238. [in Ukrainian].
5. Malynivskiy, D. (1933). Navchannia heohrafii v narodnii shkoli [Teaching geography in a folk school]. *Path of education and training. Methodology and school practice*. Vol. 1. pp. 1–23. [in Ukrainian].
6. Petriv, D. (1932). Metodychno-dydaktychni pokazchky pry navchanni pryrody v 2-kliashovykh narodnykh shkolakh [Methodically a didactic index for teaching nature in 2-grade public schools]. *Path of education and training*. Vol. 3. pp. 65–80. [in Ukrainian].
7. Petriv, I. (1933). Prohulky v narodnii shkoli [Walks in the folk school]. *Path of education and training*. Vol. 1. pp. 46–51. [in Ukrainian].
8. Romanenko, Ya. (1932). Druhyi variant ministerskykh prohramiv dlia I-oi klasy narodnykh shkil [The second version of ministerial programs for the 1st grade of public schools]. *Path of education and training*. Vol. 3. pp. 160–163. [in Ukrainian].
9. Romanenko, Ya. (1932). Druhyi variant ministerskykh prohramiv dlia I-oi klasy narodnykh shkil [The second version

of ministerial programs for the 1st grade of public schools]. *Path of education and training*. Vol. 4. pp. 228–233. [in Ukrainian].

10. Stuparyk, B. (1994). Shkilnytstvo Halychyny (1772–1939 rr.) [Education of Halychyna (1772–1939)]. Ivano-Frankivsk, 142 p. [in Ukrainian].

11. Yushchysyn, I. (1938). Vykhovne i naukove znachennia prohulok [Educational and scientific significance of walks]. *Methodology and school practice: Appendix to "Teacher's word"*. pp. 71–75. [in Ukrainian].

12. Yushchysyn, I. (1933). Neohrafiia, yak predmet navchannia i vykhovannia v narodnikh shkolakh [Geography as a subject of education and upbringing in public school]. *Path of education and training*. Vol. 1. pp. 13–25. [in Ukrainian].

13. Yushchysyn, I. (1932). Navchannia pryrody v narodnikh shkolakh [Teaching nature in folk schools]. *Path of education and training*. Vol. 3. pp. 139–150. [in Ukrainian].

14. Bykowski, L.J. (1926). Lwow I okolica jako teren przyrodniczych obserwacji i wycieczek [Lviv and its surround-

ings as a natural observation and excursion site]. Warszawa, 98 p. [in Poland].

15. Bykowski, L.J. (1920). Wycieczki szkolne [School trips]. T. 9. Zamosc, 104 p. [in Poland].

16. Dyakowski, B. (1925). Zarys metodyki nizszego kursu nauki o przyrodzie [Outline of the methodology of the lower natural science course]. Lwow-Warszawa: Ksiaznica-Atlas, 145 p. [in Poland].

17. Dyakowski, B. (1930). Zarys metodyki nizszego kursu nauki o przyrodzie [Outline of the methodology of the lower natural science course]. Lwow-Warszawa: Ksiaznica-Atlas, 145 p. [in Poland].

18. Petrow, D. (1931). Metodyka geografji i wzory lekcji [Methodology of geography and lesson patterns]. Podrecznik dla nauczyciela. Lwow, 75 p. [in Poland].

19. Program gimnazjum panstwowego: gimnazjum nizsze (1919). [State gymnasium curriculum: lower secondary school]. V. 7. Warszawa, 80 p. [in Poland].

Стаття надійшла до редакції 02.06.2023

УДК 378.3.015

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287903>

Наталія Сем'ян, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики викладання української
та іноземних мов і літератур
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ АНГЛОМОВНИХ КРЕАТИВНИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається проблема оцінювання англomовних креативних письмових текстів, створених за допомогою методики креативного письма, визначено критерії їх оцінювання. Представлена технологія оцінювання такого типу текстів, заснована на трьох принципах: багатокритеріальному підході до вимірювання якості креативних робіт; відсутності неконструктивної критики і об'єктивності оцінювання; опорі на розвивальне оцінювання. Виділені необхідні умови застосування технології. Проаналізовано результати опитування студентів щодо організації оцінювання креативних письмових текстів англійською мовою.

Ключові слова: креативність; креативне письмо; критерії оцінювання; оцінювання креативних текстів; технологія оцінювання.

Лім. 8.

Nataliia Semian, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages
and Literatures Department,
Educational and Scientific Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE ASSESSMENT OF STUDENTS' ENGLISH CREATIVE WRITING: METHODOLOGICAL ASPECTS

In Ukraine and in elsewhere alike educators, nowadays are paying much more attention on the set of teaching and assessment recommendations called the 21st century skills that include creativity at the policy. Educational assessment does not pay much attention to creativity, whereas teachers claim that assessments of creativity writings are too subjective to make a fair judgement. This article reviews studies into methods of assessing creative writing and the literature detailing creative writing assessment criteria. It argues that criteria should be derived from qualities observed in the students' creative writing, criteria that describe a spectrum of performance. The use of analytical marking keys' criteria and categories ensures fair and consistent assessment. The article presents the plan on how to design valid and conduct reliable assessment to assess students' writings. The study proves that the students' writing can be evaluated according to seven criteria developed and analyzed in the article and writing samples also should be assessed across a variety of purposes for writing to give a complete picture of a students' writing performance across different text structures and genres. To foster the university students' mastering the skills of effective text